

Ásványi Ilona: Két egyházi könyvtáros portré...

...az 1950-es, 1960-as évekből és az 1990-es, 2000-es évekből

Az egyházi könyvtárak egykor és ma is a hazai könyvtári rendszerben sajátos csoportot alkotnak. Könyvtára kezdetben általában világi és egyházi méltóságoknak, vagy világi, még inkább egyházi (pl. kolostori, szerzetesi) közösségeknek volt. Ezek a magánkönyvtárak váltak aztán közkönyvtárrá.

Ha az egyházi könyvtárak XX. századi történetére gondolunk, azt látjuk, hogy nem is száz, de ötven év alatt e könyvtártípus "halálának és feltámadásának" lehettünk tanúi. 1948, a "fordulat éve" után a magyarországi egyházi, felekezeti könyvtárak egy része megsemmisült, mások zárt raktárakká váltak, és néhány közülük "korlátozottan nyilvános tudományos szakkönyvtárként" definiálta magát, de még a szakmabeliek számára is inkább múzeumok voltak, mint könyvtárak. Ezzel egy időben - 1950-es években - alakul ki a magyar közművelődési (ma települési) könyvtári hálózat, ekkor jön létre a legtöbb megyei könyvtár, amelyek a könyvtári rendszer vázát, gerincét alkotják. A közművelődési, települési könyvtárak folyamatos fejlődése és fejlesztése az 1980-as évekig tartott, amikor Magyarországon egy nyugat-európai, főként skandináv mintákat követő, jó hálózati együttműködésen alapuló rendszer alakult ki, a kor technikai színvonalának és a felhasználói igényeknek viszonylag jól megfelelő gyűjteményekkel, helyenként európai színvonalú szolgáltatásokkal, sok elkötelezett, igazi hivatástudattal dolgozó könyvtárossal.

A '80-as évek végére aztán Európában új könyvtári irányzatok mutatkoztak. Az információs és kommunikációs technológia térnyerése az egész könyvtári szakma megújulását követelte. A könyvtár az információs és tudásalapú társadalom alapintézményévé vált, az oktatás és tanulás központja, tudásközpont lett. A könyvtárhasználók száma megnőtt, a szolgáltatások iránti igény megváltozott. A könyvtár már nem a könyvtárosok, hanem a könyvtárhasználók könyvtára lett, akik naprakész, pontos információkat kerestek, amelyekhez gyorsan szerettek volna hozzájutni, vagyis minőségi szolgáltatást vártak el. A külföldi szakmai törekvések nem hagyhatták érintetlenül a hazai könyvtárügyet sem, az európai uniós tagság lehetősége pedig egyenesen megkövetelte az EU-konformitást a könyvtári területen is. A változtatás lehetősége a rendszerváltozás után, az 1990-es évek közepétől reális lehetőséggé, egyszersmind elengedhetetlenül szükségessé vált.

Bár a magyarországi egyházak-felekezetek helyzete 1989 után lassan változni kezdett, az egyházi könyvtárak életre ébredése tetszhalott állapotukból a '90-es évek második felére tehető. Napjainkban e könyvtárak nagy része meghatározott szakterületekkel (teológia és segédtudományai, egyháztörténet stb.) kapcsolatos információkat közvetítő, szakkönyvtári és közművelődési feladatokat ellátó, nyilvános intézmény.

Minden közösség és intézmény működésében és működtetésében fontos az "emberi tényező". Nevezetesen az, hogy van-e, akad-e olyan elkötelezett, agilis, hozzáértő valaki, aki megfelelő emberi és szakmai képességek birtokában van, amelyek segítségével képes irányítani az adott közösség vagy intézmény működését. Így van ez a könyvtárral kapcsolatban is. Kreatív és elkötelezett elődeinknek köszönhető, hogy a könyvtáros szakma létezik. Ilyen kollégáknak tulajdonítható, hogy az '50-es évektől az akkor közművelődésinek nevezett könyvtárak fejlődtek. Nagy szerepük volt az 1989-ben bekövetkezett változásokban. A '90-es évekre összeállt egy olyan a külföldi változásokra is figyelő csapat, amely vállalta a hazai könyvtárügy megújításának nagy feladatát. A csoport tagjai közül mind a mai napig sokan megmaradtak eredeti munkahelyükön, s e feladatuk mellett ők szervezik, vezetik azokat a

szakmai és érdekképviselői szervezeteket, amelyek fenntartják és szabályozzák a hazai könyvtárügyet.

A könyvtároság viszonylag későn, csak a XIX., még inkább a XX. században vált önálló szakmává. A középkori könyvtáros (custos) egyházi ember volt, pap, szerzetes, a kolostorokban gyakran a másolóműhely vezetője. Dsida Jenő szavaival: "... boltíves, / pókhálós vén terem / zugában álmodó / középkori barát, / ki lemosdotta rég / a földi vágy sarát / s már félig fent lebeg / a tiszta étheren, - / ül roppant asztalánál, / mely könyvekkel teli / s a nagybetűk közébe / kis képecskéket ékel, / Madonnát fest örökké / arannyal s égi kékkel...". A könyvtáros-kép az újabb korokban, a könyvnyomtatás korában sem sokat változott.

A különböző tulajdonban lévő gyűjtemények "könyvtárosai" általában névtelen, ritkán név szerint ismert őrei, gondozói, rendezői voltak a rájuk bízott könyvanyagok. Gyakran nagyműveltségű emberek voltak ők, akik pontosan végezték az olykor "rabszolga" könyvtárosi munkákat is.

A XX. század elejétől, amikor az irodalmi szalonok, olvasóegyletek, olvasókörök, közgyűjteményekké váló magánkönyvtárak virágkorukat élték, már beszélhetünk "könyvtárosokról", urakról és könyvtáros kisasszonyokról, akik egy-egy gyűjtemény immár modern őrzői, vezetői voltak.

Kifejezetten könyvtáros szakembereket - először dokumentációs szakembereket, akiket egy adott "kulturmissziós" feladatra készítettek fel - az 1950-es évektől képeztek Magyarországon, és csak a '60-as évektől indult el a könyvtárosképzés. Bár a könyvtároság napjainkra már önálló szakmává vált, olyan foglalkozássá, amelyet szakmaszerűen és hivatásszerűen is lehet végezni, sok könyvtárosként dolgozó kollégára igaz ma is, hogy nem, vagy nemcsak könyvtáros végzettséggel bír, nem is könyvtárosnak készült. A rendszerváltozás előtti évtizedekben sok tudós, művész, gondolkodó számára volt "munkahely-menedék" a könyvtár (pl.: Weöres Sándor, Hamvas Béla).

A XIX. század végén és a XX. század elején az egyházi könyvtárak élén általában idős pap, szerzetes, lelkész állt, címként viselve a könyvtárvezetői tisztséget. Az igazi könyvtárosi munkát mellettük - a világi könyvtárakhoz hasonlóan - elkötelezett, szolgáló lelkületű könyvtári altisztek végezték. Az 1950-es évektől a rendszerváltozásig egyházi könyvtárosnak lenni még annyi "karriert" sem jelentett, mint egy közművelődési könyvtárban dolgozni. A '90-es évek második felétől újjáéledő egyházi könyvtárakban ma már könyvtári képesítéssel vagy azzal is rendelkező, fiatal és középkorú világiak dolgoznak, akik mindent megtesznek azért, hogy műemléki környezetben muzeális állományt és modern teológiai szakkönyvgyűjteményt korszerűen őrizzenek, feltárjanak, szolgáltatassanak.

A két interjúban két olyan egyházi könyvtárossal beszélgetünk, akik nem könyvtárosként - egyházi könyvtárosként - képzelték el az életüket.

Mindketten az egyházi könyvtárak sorsának, történetének fontos, jelentős szakaszában lettek mégis könyvtárosok. A könyvtáros szakma az 1950-es 1960-as években az egyiknek előbb csaknem másfél évtizedig tartó "egzisztenciális menedék", későbbi munkájában pedig segítség lett; a másiknak közvetlenül a rendszerváltozás után, az 1990-es, 2000-es években nem tervezetten hivatásává vált és túlnötte főállású munkahelyének kereteit.

Szennay András nyugállományú egyetemi professzorral,
emeritus pannonhalmi főapáttal,
a Hittudományi Akadémia egykori könyvtárosával
Ásványi Ilona beszélget

- Ha Szennay András nevét halljuk, elsősorban a teológiaprofesszor, az egykori pannonhalmi főapát jut eszünkbe. Kevesen tudnak arról, hogy Ön az emberélet aktív szakaszát tekintve -

amely kb. 40-45 év, és kb. 25-től 70 éves korunkig tart - egy jelentős időszakot, 14 évet dolgozott (egyházi) könyvtárosként.

- A megállapításával kapcsolatban: 89 évesen nem tudom, hogy teológiai professzorként vagy bencés főapátként mennyire vagyok még köztudatban, de biztos vagyok abban, hogy könyvtárosként senki nem emlékszik rám. Könyvtárosságom - más "egyházi emberekhez" hasonlóan: papok, szerzetesek - egyféle kényszerűség volt. Akik egy kicsit is ismerik a magyar egyház XX. századi történetét, tudják, hogy sok ilyen kényszerűség jellemző rá a sok tiltás, ellehetetlenedés, nehézség mellett.

Ami az emberi élet aktív 40-45 éves szakaszát illeti: ha a magam életére gondolok, az én aktív korszakom 45 éves korom körül kezdődött, és miután 70 évesen visszavonultam, "nyugdíjasként" még éveket rendszeresen publikáltam. Hosszú életem során többször áléltam váratlan, kedvező-kívánt és kényszerű-kedvezőtlen fordulatokat. Amikor 18 évesen, 1939-ben beléptem a bencés rendbe, bizony nem gondoltam arra, hogy 11 év múlva, 1950-ben államjogilag megszűnök bencés lenni. 22 év "kincés" (így nevezték tréfásan a rendi kereten kívül élő bencéseket) időszak következett, amelyben bizony reménytelen pillanatok is átéltem, hiszen családi körülményeim is elkeserítőek voltak. Édesanyám 1945-ben meghalt, édesapámat 1951-ben kitelepítették Budapestről. Öcsém szovjet fogságban volt. Ebben a reménytelen időszakban minden reális távlat nélkül egzisztenciát kellett teremtenem. Ekkorra már teológiai doktor voltam, de ez - azt hiszem, nem kell magyaráznom - nem kínált távlatot, hiszen nem volt realitása, hogy valaha katedrához jutok, vagy akár csak főiskolán, egyetemen taníthatok. 1951-től 1965-ig a Hittudományi Akadémia Szakkönyvtárában lettem könyvtáros, valóban viszonylag hosszú ideig, 14 évig, de erről majd később szólnék.

Teológiával természetesen ez idő alatt is foglalkoztam: olvastam, tájékozódtem, írtam - minden reális és konkrét cél nélkül. Váratlan fordulat volt 1965-ben, amikor lehetőség adódott arra, hogy pályázatot nyújtsak be a fundamentális teológiai tanszék vezetői státuszára. Úgy éreztem ekkor, hogy a helyemen vagyok, és elkezdődik életem tevékeny, aktív szakasza. Ezért nem várt fordulat volt, amikor 1973-ban a bencés rend megválasztott vezetőjévé. Olyannyira a helyemen éreztem magam egyetemi tanárként, hogy először nem is vállaltam a főapátságot, és amikor másodszor is bizalmat szavaztak rendtársaim, akkor is csak azzal a feltétellel, hogy megtartom a katedrát. Előzetes beszélgetéseink alkalmával azt mondta, hogy sokfélért csináltam. Nem tudom, hogy ez valóban így van-e, de igaz, hogy tanítottam, előadásokat tartottam itthon és külföldön, publikáltam, a bencés rend vezetője voltam egy politikailag nem könnyű korszakban, a Teológia című folyóirat felelős szerkesztőjeként is dolgoztam 1971-től 1995-ig. Ez volt az aktívnak mondható időszakom. De előtte majd másfél évtizedig egyházi könyvtáros is voltam. Ez az időszak sajátos módon, egyféle értelemben előkészített és segített későbbi munkámban.

- A magyar egyház, az egyházi intézmények, köztük az egyházi könyvtárak története a XX. század második felében különböző írott forrásokból ismert. Mint egykori könyvtáros kérdezem Önt a Pázmány Péter Tudományegyetem (PPTE) Hittudományi Karának és a jogutód intézmény könyvtárának sorsáról, annál is inkább, mert története nyomtatott forrásokból csak hézagosan rekonstruálható.

- A PPTE Hittudományi Karát 1950-ben az akkori politikai szemlélet következtében leválasztották az egyetemről, kirúgták az egyetem Szerb utcai épületéből. A nehéz tárgyalásokat az akkori hittudományi dékán, Zemplén György vezette. A Hittudományi Kar jogutódként a teológusképző, illetőleg tudományos munkát a Papnövelde utcai Budapesti Központi Szeminárium épületében lehetett folytatni az állami hatóság rendelkezése szerint.

A PPTE Hittudományi Karával együtt a kar könyvtárának is távoznia kellett a Szerb utcai épületből. A teológiai szakkönyvtár "történeti állománya", az 1638 és 1950 közötti könyvtári

anyag az ELTE könyvtárába került, a levéltári anyag az új helyre, a Központi Szeminárium épületébe. Az a könyvtár, amelyről beszélünk, melynek gondozója voltam, a Hittudományi Kar egyes tanszékeinek egykori könyvtáraiból állt össze egy gyűjteménnyé.

A kar tanszéki szemináriumainak önálló szakmai könyvtára volt, amelyet az egyes tanszékek a saját belátásuk szerint gyarapítottak. A gyarapítással kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a modern teológiai irodalom szerzeményezése már az 1940-es években megszűnt. Ennek előbb a háborús körülmények, később a politikai változás volt az oka.

Az említett szakkönyvtárakat (tanszéki könyvtárakat) igen szomorú és megdöbbentő módon, teherautókon hozták át 1950-ben a szeminárium épületébe, ahol a nyár végétől kezdve ömlesztve tárolták. A kari döntést követően a harmadik emeleten egy helyiségbe behányt könyvanyagot a néhány hálósobából kialakított közös könyvtárhelyiségben kellett elhelyezni és rendszerezni. A mintegy 16-17 000 kötetet számláló könyvtár évtizedekig legfeljebb hagyatékokból vagy ajándékokból gyarapodott.

A rendelkezésünkre álló forrásokból a ma is működő könyvtár történetét az 1960-as évektől csak igen nagy vonalakban ismerjük, monográfiák vagy akárcsak tanulmányok nem állnak rendelkezésünkre, legfeljebb a megmaradt kari jegyzőkönyvekből lehetne rekonstruálni.

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a könyvtár, amelyről beszélünk, nem azonos a Központi Szeminárium épületében található ún. Pálos könyvtárral. Ez utóbbi, 12.000 kötetes gyűjtemény - a mostani Magyarországon egyetlen ma is látható klasszikus barokk teremkönyvtár - mindig is ebben az épületben volt és önálló gyűjteményként működött.

- Milyen körülmények között, hogyan lett Ön 1951 és 1965 között a Hittudományi Akadémia Könyvtárának könyvtárosa?

- A teológiai diplomámat 1947-ben szereztem meg, ekkor avattak doktorrá. 1947-48 nyaráig Budapesten a Bencés Gimnáziumban voltam hittanár. 1948-ban az egyházi iskolákat államosították. Ezt követően a Veres Pálné Gimnáziumban tanítottam hittant, ahol 1950-ig még volt fakultatív hitoktatás.

Az állami hatóság 1950-es, a rendeket részlegesen vagy teljesen feloszlató rendelete következtében, nagyszámú szerzetes között magam is hivatalos munka nélkül maradtam. Rendtársam, atyai jóbarátom, Radó Polikárp professzor jóakaró figyelmessége segítségével Zemplén György, a Hittudományi Kar dékánja kinevezett a kar hozzájárulásával könyvtárossá. A kinevezéskor semmilyen dokumentumot nem kaptam kézhez, mindenféle írásos döntés nélkül, 300 forint (az akkori minimálbér) havi fizetéssel alkalmaztak.

Az 1950 utáni új helyzetben a könyvtárral kapcsolatban az volt a gyakorlat, hogy a karon belül egy-egy professzor volt az, aki a könyvtárigazgató címet viselte, de könyvtárosi munkát nem végzett. Az első igazgató Altner Edgár volt, akit 1959-ben politikai okok miatt eltávolítottak a karról. A könyvtárért felelős utódja Félegyházi József professzor lett, majd betegsége miatt Lenhard Vilmos.

- Hogyan emlékszik vissza könyvtárossága első időszakára?

- 1951 őszi (emlékezetem szerint októberben) kellett munkához látnom, hogy a gyors költözés következtében kialakult "Augeas istállóját" rendbe tegyem.

A munkához kaptam némi segítséget, egy civil fiatalember személyében (nevére nem emlékszem), aki érdemi munkát alig végzett, és néhány év után távoznia kellett. Sokkal jelentősebb volt Szentgyörgyi András piarista atya közreműködése, nála azonban az volt a probléma, hogy a lassan kialakult rendezési elvet nemigen tudta követni. Röviden és a későbbiek megelőzve csak ennyit említenék: a professzorok igényeinek megfelelően a régi egyetemi szemináriumi szakkönyvtárak rendszerét kellett követnem. Így az elhelyezés során együtt maradhatott az egyháztörténeti, dogmatikai anyag, az Aistleitner-hagyaték stb.

Ugyancsak nehézséget jelentett az akkor korszerű könyvtári berendezések nélkülözése; a régi, az egyetem épületébe szabott, onnan áthozott, négy méter magas, üvegajtós könyvszekrényekbe kellett mindent elhelyezni.

- Miben állt a könyvtárosi munkája?

- Magam által megtervezett könyvtárrendezési feladat nem volt. A könyvtárosi munka a kari határozatot követve abban állt, hogy a különböző tudományterületek anyagát használhatóan fizikailag együtt tartsam.

Ez a rendezőmunka körülbelül két éven át tartott, de úgy, hogy menet közben is igyekeztem a teológiai professzorok és hallgatók által igényelt anyagot rendelkezésre bocsátani.

Szomorúan kell megállapítanom, hogy a könyvtárosi munka egyik lényeges eleméről, a beszerzési munkáról nem adhatok információt. Elsősorban azért, mert a szerzeményezésre nem volt pénze az intézménynek. A Hittudományi Akadémia úgynevezett államsegélyből kapott személyi és dologi költségekre pénzt. A személyi segélyből fizette a professzorok fizetését, a dologi kiadásokra kapott pénzből fizette a további alkalmazottakat és a működési kiadásokat. A könyvtár működésére külön nem volt pénz.

Könyvbeszerzés azért sem volt lehetséges, mert az úgynevezett szocializmus szemléletébe nem fért bele a vallási, egyházi, teológiai irodalom. Ha ilyen témájú könyvek mégis megjelentek, azokat az állami szakintézmények belső használatára adták ki. Nyugati teológiai szakirodalom beszerzése valuta híján, továbbá az állami kontroll miatt nem volt lehetséges.

Nem hagynám figyelmen kívül, hogy az egyes professzorok személyes külföldi kapcsolatok révén hozzájuthattak a legújabb külföldön megjelent szakanyag néhány fontos kiadványához. Ezeket dicsérendő módon a különböző szakszemináriumokban dolgozó teológusok rendelkezésére bocsátották.

Bár nem volt kötelező, de számos professzor könyvhagyatéka a könyvtárba került.

Mint könyvtáros, ismertem a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségét, ezzel magam is éltem, de a könyvtárat használók számára is felajánlottam.

Ami a feldolgozó munkát illeti: a könyvekkel együtt a régi könyvtár katalógusát is megkaptuk, ez a katalógus pontatlanságai miatt csak némileg volt használható. Az egész könyvtári anyagot össze kellett vetni a meglévő katalógussal, és a szükséges pontosításokat el kellett végezni.

- Mennyire volt nyitott a könyvtár külső kutatók előtt?

- Elsősorban a teológiai tanárok és a teológushallgatók használták, de jártak kutatni a bölcsészkar tanárai is, pl. az Aistleitner-hagyatékot (Aistleitner József, a jeles orientalista könyvtára). A külsős könyvtárhasználóktól ajánlást kértünk - egyetemről, plébánostól. Szomorú tapasztalat, hogy alacsony volt a könyvtárlátogatók száma. Ez azonban nemcsak érdeklődés hiányával magyarázható, hanem azzal is, hogy a könyvtár nem tudta korszerű, modern teológiai anyaggal gyarapítani állományát. Az adott évtizedekben persze kevesen is voltak "külsősök", akik teológiai, egyházi, vallási témát választottak kutatási tárggyul, még történeti szempontból sem; ilyen tudományterületet nem volt "célszerű" választani, mert nem kínált tudományos távlatot, karriert. Meg kell azonban említenem, hogy a teológushallgatók közül - ekkor mintegy 120-an voltak - szép számmal voltak olyanok, akik a szigorló évek után doktori tézis kidolgozására vállalkoztak. Őket a tézis sikeres kidolgozása után doktorrá avatták. Ha olyan tézist választottak, amelyhez a Hittudományi Akadémia könyvtárában nem állt elégséges anyag rendelkezésre, egyéb könyvtárakban (OSZK, Egyetemi Könyvtár, ELTE Könyvtára, MTA Könyvtára stb.) végeztek kutatómunkát, de akár külföldről is szerezhettek anyagot a könyvtárközi kölcsönzés segítségével.

- Néhány év után Ön elvégezte a könyvtár szakot. Miért érezte ennek szükségességét? Munkájához kitől kapott szakmai segítséget?

- 1951-ben, amikor könyvtáros lettem, úgy tűnt, hogy ez a munka hosszú évtizedekig fog tartani. Ezért beszereztem és tanulmányoztam különböző, a könyvtárosi munkával kapcsolatos jegyzeteket, szakirodalmat. Néhány év múlva úgy gondoltam, hogy hasznos lenne elvégezni azt a felsőfokú könyvtáros végzettséget adó tanfolyamot, amely az OSZK-ban indult, diplomások számára. A tanfolyamot el is végeztem, szakdolgozatomat Néhány reformkori Miscellanea-kötet bibliográfiai feltárása. (Adatok Petrik Géza: Magyarországi bibliográfiája 1712-1860 című munkájához) címmel írtam 1962-ben.

Egyéb könyvtárosi-gyakorlati segítséget nem kaptam senkitől. Egyrészt nem arról volt szó, hogy egy folyamatosan, többé-kevésbé jól működő könyvtárban kezdtem el dolgozni, ahol van legalább egy gyakorlott könyvtáros, aki ismeri az adott gyűjteményt és "betaníthatott" volna. Másrészt az ömlesztve, töredékesen az egyik épületből a másikba - bocsánat a kifejezésért - "áthányt" könyvanyaggal együtt az egykori könyvtáros(ok), könyvtári altiszt(ek) nem jött(ek) át a Központi Szeminárium épületébe.

A könyvtárosság akkoriban nem is volt olyan jól körvonalazható önálló szakma, mint lett a későbbiekben, vagyis - ma így mondhatnánk - a "fenntartók" is úgy gondolkodtak, hogy ehhez a munkához nem kell különösebb szakmai ismeret. A könyvtáros a tanárhoz hasonlóan akkor is, napjainkban is "napszámos", legfeljebb a kutatók, a komolyabb könyvtárhasználók becsülik a munkáját.

Feladatom - különösebb könyvtári szakértelem és gyakorlat vagy gyakorlott könyvtárosi útmutató nélkül - az volt, hogy egy korábban egységes könyvtár bizonyos állományrészeiből, amelyek a tanszékek önállóan működő könyvtárai voltak, egy régi-új, másik egységes könyvtárat teremtsék, a legrövidebb időn belül biztosítva a gyűjtemény használhatóságát.

- Könyvtári munkája mellett Ön teológiával is foglalkozott. Milyen témákkal, milyen formában? Segítette-e Önt, ha igen, hogyan a könyvtárossága tudományos munkájában?

- Teológiai disszertációm liturgikus témából írtam, Egyházmegyénk liturgikus sajátosságai a középkor végén volt a címe. Később fundamentális teológiával kezdtem el foglalkozni. Érdekelt és izgatott a II. Vatikáni Zsinat, a XX. század közepén egyre jobban kibontakozó "új teológia".

Kezdetben sokat olvastam, tájékozódtam. Ha a "vasfüggönyön túlról" beszerezni nem is igen lehetett modern teológiai könyveket, könyvtárközi kölcsönzéssel sok mindenhez hozzájutottam. A rövid kölcsönzési határidő miatt olykor ez a tájékozódás, ismeretszerzés nem volt könnyű, hiszen "gyorsan" kellett olvasnom és jegyzetelnem, mert nem volt akkor még például fénymásoló gép. Az olvasáson túl 1948-tól rendszeresen publikáltam. Ezek között voltak egyszerűbb, mondjuk, "ismeretterjesztő" cikkek, cikksorozatok például az Új Ember című lapban, és voltak komolyabb munkák is, melyek a Vigíliában, majd később a Teológiában és külföldi folyóiratokban jelentek meg. Az első időszakban - 1950 és 1965 között - a publikálás reménye nélkül, az "asztalfióknak" is írtam.

A könyvtárosi munka számos területe nem kevés pontosságot követel meg. Ezt az amúgy gyermekkoromtól is belém nevelt "tulajdonságot," a majdnem másfél évtizedig tartó könyvtárosságom erősítette. "Szakírói munkámban" könyvtárosságom úgy segített, hogy jártasságot szereztem a könyv és könyvtárhasználatban - ha beszerezni nem is tudtam és hozzájutni is csak nehezen -, a tájékozódásban a korszerű szakirodalomról, és a szakirodalmi hivatkozásban. Ez utóbbit igen fontosnak gondolom, mert később - számos tudományos munkát, disszertációt olvasva - megdöbbentően sok pontatlan bibliográfiai adatközléssel találkoztam.

- 1965-től Ön a fundamentális teológiai tanszék vezetője lett. Tudományos munkája során könyvtárosból könyvtárhasználóvá vált, és bizonyára hallgatóit, az Ön vezetésével szakdolgozókat is arra nevelte, hogy könyves emberekké, könyvtárhasználókká váljanak. Mennyire volt nehéz Önnél szakdolgozatot írni?

- Arra a kérdésre, hogy nehéz vagy könnyű volt-e nálam szakdolgozatot írni, nem tudok felelni. Mint vizsgáztatót voltak, akik szigorúnak, mások "emberségesnek" tartottak. Tanárként mindig figyeltem arra, hogy az előttem vizsgázó egy leendő pap vagy éppen egy a teológiát levelezőn végző családos, világi hallgató, akinek nem ez lesz a fő foglalkozása, ezért érdeklődése, "intézményes tanulása" tiszteletreméltó. Azt mondhatom, hogy nem volt sok szakdolgozóm. Ennek lehet, hogy a tárgy volt az oka (fundamentális teológia), amit tanítottam és valószínűleg az is, hogy a szakirodalom használatát, a pontos hivatkozást (egyáltalán a hivatkozást) megkívántam, és összeollózott munkákat nem fogadtam el.

- 1973-ban a magyarországi bencés rend főapátjává választották rendtársai. A bencés szerzetesek könyvkultúrája Európa-szerte híres. Főapátsága idején melyek voltak azok a bencés kolostori könyvtárak, amelyeket felkeresett? Melyik könyvtár volt Önre a legnagyobb hatással?

- Ahogy a könyvtárosságom, úgy a főapáti jelölésem is váratlanul ért. A könyvtárosságom előtt igazában nem voltak, mert 1950 után nem lehettek reális terveim, legfeljebb álmaim arról, hogy teológiai tanár leszek. Amikor 1965-ben megkaptam a fundamentális teológiai tanszéket, úgy éreztem, hogy révbe értem. Tanítottam, írtam, előadásokat tartottam itthon és külföldön. Miután több mint húsz évig éltem a rendi kereten kívül, ezért váratlanul ért az is, hogy rendtársaim 1973-ban főapáttá választottak. Az első választás után nem is vállaltam el a feladatot, csak a második megválasztásom után.

Nemcsak főapátként, hanem már a bencés rendi kereten kívül élő professzorként is jártam külföldön, amikortól lehetett, amennyit lehetett; útjaimon felkerestem a külföldi bencés kolostorokat. Főapátként "hivatalból" szinte minden ausztriai, németországi, sok svájci és néhány francia, illetve angliai kolostorban is jártam. Természetesen mindenhol megnéztem a könyvtárat is. Ismert, hogy Európában sok, leginkább barokk könyvtár maradt meg. Igazában nehéz megmondani, hogy melyik könyvtár volt rám a legnagyobb hatással, talán az admonti apátság barokk teremkönyvtára a sajátos rendjével, megtervezettségével, hangulatával. Mivel Magyarországon "a történelem viharában" elpusztult a középkori könyvanyag, nagy élményt jelentett látni a IX-X. századi kódexeket szerte Európában, hiszen nálunk legfeljebb fragmentumok maradtak meg ebből az időből.

- Pannonhalmán található Magyarország legrégebbi könyvtára. A klasszicista teremkönyvtár pedig az egyik legismertebb, leglátogatottabb muzeális teremkönyvtár. Volt-e kapcsolata a pannonhalmi könyvtárral?

- Igen, a pannonhalmi könyvtár a legrégebbi magyar gyűjtemény, ha alapításától kezdve nem is működött folyamatosan. A Főapátsági Könyvtár sorsa összefonódik fenntartójának, a magyarországi bencés rendnek és a Pannonhalmi Apátság épületegyüttesének a történetével. Nemcsak azért, mert egy épületegyüttesbe tartoznak, hanem azért is, mert a könyvtár akkor és azért maradhatott meg, amikor és amiért a rend és az apátság is megmaradhatott.

Pannonhalmát a tatár nem tudta bevenni, a török alatt elnéptelenedett, aztán újra indult az élet, majd 1786-ban a rendet feloszlatták. 1802-ben újraéledt, immár a tanítás feladatával. A II. világháború alatt a Nemzetközi Vöröskereszt védelmét élvezte. 1950-ben a rend ugyan veszélyben forgott, de megtépázva és az apátság jogaiban korlátozva megmaradt.

A könyvtár középkori anyaga a történelem viharában megsemmisült. A török utáni újraindulástól 1786-ig, a II. József-féle feloszlatásig négyezer kötet gyűlt össze. A feloszlatás

következtében a gyűjtemény szétszóródott. 1802-ben, a rend újjáéledésekor 757 kötetel kezdődött a könyvtár újkori története. Az ezt következő történelmi viharok a könyvtárat már nem érintették, legfeljebb annyiban, hogy meglévő állományát nem tudta gyarapítani és korszerűen gondozni.

Könyvtárosként soha nem volt kapcsolatom a pannonhalmi könyvtárral. Növendékkoromból emlékszem Ternyei János bácsira és Szikrai Ferenc altisztre, akik akkoriban úgyszólván mindent tudtak a könyvtárról. A vezető rendi szokás szerint egy idősebb bencés volt, aki ugyan szakkönyvtárosi ismeretekkel egyáltalán nem rendelkezett, csupán "megtisztelő címként" viselte a "főkönyvtáros" rangot.

A rendi kereten kívül töltött éveimben nem volt kapcsolatom a pannonhalmi könyvtárral. Mint főapát természetesen fenntartója, a fenntartó képviselője voltam, de az az igazság, hogy azokban az évtizedekben, amikor főapát voltam, napi nehéz feladatot jelentett a rend, a rendet alkotó bencés szerzetesek életben maradásának, létezésének, működésének biztosítása. Az 1996-os jubileumra - bencések 996 óta élnek Pannonhalmán - már az 1980-as években, főapátságom idején elkezdődtek a rekonstrukciós munkák, ezek között természetesen az egész épüleategyüttes, benne a könyvtár felújítása is szerepelt. A könyvtár az 1960-as évektől kezdve "korlátozottan nyilvános tudományos szakkönyvtárként" működött, inkább turisztikai látványosságként, mint könyvtárként. Persze azokban az években teológiai, de akárcsak vallástörténeti vagy kultúrtörténeti témát kutatásra választani nem volt lehetséges. Ha valaki mégis megpróbálta, biztosan nem épített tudományos karriert. A könyvtár ma már hivatalosan is nyilvános könyvtárként működik, bizonyos mértékig közfeladatokat is ellát, de tudomásom szerint olvasóforgalma ma sem nagy.

- Bár professzorként és bencés főapátként dolgozott, maradt-e Önben egy kicsi az egykori könyvtárosból? Vannak-e ismeretei a mai könyvtárügyről, könyvtáros szakmáról?

- Életemnek egy olyan pillanatában lettem könyvtáros, amikor ez a szakma számomra a teljes bizonytalanságban némi egzisztenciát, bármilyen kevés volt, de rendszeres fizetést jelentett. Fő foglalkozásom azonban a tanítás lett. Teológiai professzori működésem olyannyira fontos volt számomra, hogy a főapáti megbízatást is azzal a feltétellel vállaltam, hogy mellette megtartom a budapesti katedrát. Író-olvasó-tanár-emberként természetesen egész életemben folyamatosan könyv- és könyvtárhasználó is voltam-vagyok. Mindezt egykori könyvtárosként talán tájékozottabban műveltem, mint egy olyan valaki, aki nem dolgozott ezen a területen.

A könyvtárosság szakma, amelyet hivatásként és foglalkozásként is lehet művelni. Mai könyvtárakat látva, mai könyvtárosokkal beszélgetve azt tapasztalom, hogy nekik ma már könyvtártudománnyal kell foglalkozniuk. A mostani felgyorsult, technikailag követhetetlenül fejlődő világban az én korosztályom számára, (1921-ben születtem) a könyvtár mint intézmény jelentősen átalakult. Már nem is könyvről vagy dokumentumról beszélünk, hanem információról, nem cédulakatalógusból tájékozódunk, hanem az internetről. Ezen az úton pillanatokon belül rengeteg anyaghoz juthatunk. Persze, hogy a fontos ismereteket elolvassuk, bevessük, ahhoz ugyanúgy idő és erőfeszítés kell, mint régen. Azt, amit a számítógép segítségével "művelni" lehet, a középkorban boszorkányságnak mondták volna, de akár az én diákkoromban is hihetetlennek hangzott volna. Sajnos, a könyvtárhasználó hallgatók ma sincsenek többen mint az én időmben, bár ma is akadnak néhányan, akik egy-egy tudományterületen elmélyednek.

- Az évtizedek során gyűjtött-e magánkönyvtárat? Ha igen, milyen jellegű ez az anyag?

- A fentiekből kiderülhetett, hogy könyvtárosságom rövid távon egzisztenciálisan váratlan gyors segítséget, hosszabb távon pedig tudományos munkám során egyféle jártasságot

jelentett. Anyagi lehetőségeim, és a téma (teológia) miatt kezdetben rászorultam, hogy "köz"könyvtárakat használjak. A későbbiekben természetesen összegyűjtöttem egy "magánkönyvtárat". Úgy gondolom, hogy mindenki így van ezzel, aki valamely tudományterületen elmélyed, hogy bizonyos alapmunkáknak ott kell lenni a közelében, karnyújtásnyira, elérhetően.

Magángyűjteményemben teológiai alapmunkák és szakmunkák szerepelnek. Zömében német nyelvű anyag, hiszen - általában ránk, magyar teológusokra - leginkább ez volt hatással.

- Napjainkban mit olvas szívesen?

- A mai napig olvasok teológiai szakmunkákat, főként német és magyar nyelvű folyóiratokat, és pihentetésül igényesebb német nyelvű regényeket, krimiket is.

- Köszönöm a beszélgetést!

Ásványi Ilonával,

a pannonhalmi Főapátsági Könyvtár helyettes igazgatójával

Kövécsei Ildikó beszélget

- Egy vallomásodban azt írtad, hogy nem könyvtárosnak készültél. Hogyan lettél mégis az?

- Valóban nem gondoltam, hogy könyvtáros leszek, azt hittem, hogy tanár. Magyar irodalom szakos középiskolai tanárnak készültem, és a magyar mellé választottam második szakként a könyvtárat.

Egy sikertelen felvételi után képesítés nélküli nevelőként dolgoztam, majd ismét felvételizem az ELTE-re. Sajnos, másodszorra sem sikerült bejutnom, így átirányítást kértem a szombathelyi, akkor Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolára. Itt végeztem magyar-könyvtár szakon 1990-ben. Azt, hogy a könyvtárosságot csak esetleges, második elfoglaltságomnak tekintetem az is jelzi, hogy "munka mellett" elvégeztem az egyetemi kiegészítőt, de csak a magyar szakot, a könyvtárat nem.

A főiskolai diplomám megszerzése után Pannonhalmán kezdtem el dolgozni; magyart tanítottam a Bencés Gimnáziumban, és könyvtáros lettem a Főapátsági Könyvtárban. Bár ma már iskolai-intézményes keretek között nem, csak előadások formájában, rendhagyó irodalom és könyvtári órákon, könyvtárszakos hallgatók gyakorlatát vezetve vagy az apátság épületegyüttesében kalauzolva "tanítok", szeretek tanítani: ismereteket átadni, oktadni-nevelni, szervezni.

- Hogyan kerültél Pannonhalmára, egy egyházi könyvtárba könyvtárosnak?

- Ha jól emlékszem, általános iskolás koromban voltam először Pannonhalmán egy kiránduláson. Középiskolába Győrbe jártam, a Kazinczy Ferenc Gimnáziumba. Általános iskolás koromtól mondtam verseket és - bár akkor, a '80-as években már nem volt olyan divatos, mint a '60-as, '70-es években -, de irodalmi színpadoztam. Gimnazistaként magyartanárom, Z. Szabó László, valamint Korzenszky Richárd bencés atya (akkor a pannonhalmi Bencés Gimnázium igazgatója, most tihanyi perjel), Alexay Zoltán, biológiatanárom és még mások összeállítottak egy ma úgy mondanánk, "környezetvédő" műsort, amelyben Richárd atya diaporámája és egy zenei válogatás alatt mi, diákok verseket mondtunk. A műsort - amely nemcsak természeti környezetet óvó, hanem lelki környezetvédő is volt, amelyet, ahogy felnőtt koromban megtudtam, figyelt a rendőrség, hogy demonstrációvá ne váljon - több helyen bemutattuk, Győrben, Kapuváron és Pannonhalmán is, a Bencés Gimnáziumban. Ekkor voltam másodszor Pannonhalmán. Jól emlékszem, hogy Z. Szabó tanár úr felhívta a figyelmemet az apátság híres könyvtárára, amelyben sok kutatásra, kiadásra váró kincs lapul. Persze akkor még nem gondoltam arra, hogy ennek a

gyűjteménynek valaha őrzője, gondozója lehetek. Középiskolás éveim alatt már kölcsönöztem anyagot a Főapátsági Könyvtárból; Pannonhalma szomszédságából származó osztálytársam közvetítésével, bencés plébánosuk (Farkas Virgil atya) segítségével kaptuk meg a főapátság könyvtárából azokat a könyveket, amelyeket nem tudtunk az iskolai könyvtárból vagy a győri megyei könyvtárból megszerezni.

Aztán főiskolás koromban a szombathelyi főiskolán nagyon alaposan megszervezett könyvtári gyakorlatok közül a leghosszabbat Pannonhalmán végeztem. (Amúgy tudatosan törekedtem arra, hogy minél többféle könyvtártípusban gyakoroljak, így sok tapasztalatot gyűjtöttem.)

Harmadéves koromban egy Mécs Lászlóról, a XX. századi premontrai szerzetes papköltőről szóló dolgozattal részt vettem a Tudományos Diákkör (TDK) tanulmányi versenyen. Bár "országosan" nem nyertem, de a munka megjelent a főiskola évkönyvében (A "Mécs-probléma". = Jelentkezünk, 1989. szeptember [Különszám] Szombathely: [BDTF], 1989.), és ez a nem irodalomtörténeti, hanem hatás- és fogadattástörténeti, "irodalomszociológiai" munka lett a szakdolgozatom. Mécs László irodalmi hagyatékának nagy részét a pannonhalmi Főapátsági Könyvtár őrizte, a Petőfi Irodalmi Múzeum és magánszemélyek mellett. Más helyeken (Pozsony, Kassa) kívül Pannonhalmán kutattam tehát a dolgozattal kapcsolatban. Már a fentebb említett "nagy-gyakorlatom alatt" érdeklődtem és a diplomázás környékén pedig konkrétan rákérdeztem arra, hogy kaphatnék-e munkát a Főapátsági Könyvtárban. Természetesen tanításra és könyvtáros munkára együtt gondoltam, és akkor még a tanítás volt a fontosabb. 1990. augusztus 15-én, Nagyboldogasszony napján kezdtem el itt dolgozni.

- Pannonhalma akkor is, ma is egy működő kolostor. Mennyire volt szokatlan számodra ez a hely, környezet? Az apátságban férfi szerzetesek élnek, civilként és nőként voltak-e nehézségeid a beilleszkedésnél?

- Pannonhalma valóban különleges hely. Több mint munkahely. A "genius loci" hatása alól sem az nem tudja magát kivonni, aki csak rövid időre látogat ide, sem az, aki naponta dolgozni jár az apátságba. Ezeréves, de legalábbis több száz éves falak között járunk, élünk. Nemcsak az első időszakban, de ma is sajátos lelki élmény belépni a templomba, átsétálni a muzeális teremkönyvtáron, kézbe venni egy kódexet.

Hívó és gyakorló vallásos emberként a környezet nem volt idegen számomra. Természetesen be kellett és be kell tartani bizonyos szabályokat. Az épület egy része klauzura, ahova idegen, nemcsak nő, férfi sem léphet be. A házban több olyan hely van, ahol csak egyszer voltam az elmúlt húsz év alatt vagy egyszer sem. Van olyan elzárt rész is, ahova viszont engedéllyel beléphetek. Ilyen például a Főmonostori Olvasóterem, amelynek folyóirat- és kézikönyvvállományáért ugyanúgy "felelek", mint a könyvtár gyűjteményéért.

Azt hiszem, hogy minden Pannonhalmán dolgozó civil alkalmazott elmondhatja, hogy a Főapátság több mint munkahely. Itt dolgozni egyféle életforma és egyféle hitvallás is. Az elmúlt évek során bepillantottam más katolikus intézmények és más felekezetek működésbe. Ez alapján mondhatom: egy egyházi munkáltató más, mint egy profitorientált vagy akár nonprofit, de civil intézmény. Persze a rendszerváltozás után voltak - sok helyen még ma is vannak - "esetlenségek", ügyetlenségek és túlzások is, hiszen, az egyháznak az evangelizáció az elsődleges feladata, de sok helyen olyan empátia, szociális érzékenység stb. érzékelhető, amely kevés világi munkahelyen tapasztalható meg.

Pannonhalma abból a szempontból is különleges munkahely, hogy a különböző munkaterületeken (tanítás, turizmus, könyv- és folyóiratkiadás, borászat, apátsági gyógytermékek gyártása és forgalmazása stb.) dolgozó bencés szerzetesek számára elsődleges a szerzetesi létük, életformájuk, amelyben egyféle "rendezőelv" a liturgia (a napi szentmise, a nap bizonyos óráiban mondott zsolozsma), és az egyházi liturgikus ünnepkör. Ez a rendezőelv

határozza meg a civil alkalmazottak mindennapjait is. "Belefér" a munkaidejükbe, hogy a polgári életben hétköznapra eső egyházi ünnepeken (Szent Benedek napja, Szent Márton ünnepe, hamvazószerda, a húsvétot megelőző nagyhét stb.) részt vegyenek a szerzetesi közösség ünneplésében.

Fiatal pályakezdő nőként voltak persze kezdeti nehézségeim, de ezeken mindenki átesik, amikor elkezdni felnőtt-dolgozó életét vagy munkahelyet vált. A munkahelyi környezet talán valóban "szokatlan" - civil nőként egy férfi kolostorban dolgozni -, de nem én vagyok az egyetlen női alkalmazott Pannonhalmán.

- Pályakezdéskor mennyiben jelentett különleges feladatot egy egyházi könyvtárban könyvtároskodni?

- Az elmúlt húsz év során azt tapasztaltam, hogy az egyházi könyvtárakat és könyvtárosokat vannak, akik már-már meg nem érdemelt, a tudósnak kijáró tisztelettel szemlélik, mások semmibe veszik.

1990-ben - mindenki máshoz hasonlóan - közművelődési könyvtárban használható ismeretekkel jöttem ki a főiskoláról. Ezek az ismeretek is inkább elméletiek voltak. A gyakorlati jártasságot, amely más, mint a vizsgára szükséges és elégséges tudás, külön kell elsajátítani az első időszakban - minden szakmában, minden pályakezdő így van ezzel.

A pannonhalmi Főapátsági Könyvtár klasszicista teremkönyvtárával még a '90-es évek elején is inkább múzeum volt, mint könyvtár. Ugyanakkor korlátozottan nyilvános tudományos (teológiai) szakkönyvtárként definiálta magát, tehát azokat a kutatókat, akik merték és vállalták, hogy kutatási témául egyházi-teológiai-vallási témát választanak, azokat segítették, kiszolgálták a mindenkorai könyvtárosok.

Az első években inkább figyeltem. Felmértem a könyvtárat, a lehetőségeket, a kötelességeimet, a munkát. Aztán körvonalazódtak a feladataim. Sok mindent a "saját nyomorúságomon" tanultam meg... sokat hibáztam... sok felesleges vargabetűt tettem... sajnos, nem volt mellettem tapasztalt, könyvtáros végzettségű segítő. A könyvtáros szakmában ismert és elismert posztumusz Szabó Ervin-émlékermes Szabó Flóris atya 1988-ban hirtelen hunyt el, őt Bánhegyi Miksa követte, aki 1990-ben még szintén az első-kezdő időszakát élte a Főapátsági Könyvtárban. Aki könyvtáros, az tudja, hogy fontos az adott gyűjteményben a hely, az állomány ismerete.

Az itt eltöltött csaknem húsz évben aztán "felnőtt korba értem", és "belenőttem a cipőmbe" - szakmailag is. Megismertem a gyűjteményt, felismertem a kettős feladatot, amely nem más, mint egy muzeális állományrész őrzése, gondozása és a lehetőségek szerinti szolgáltatása, ugyanakkor egy modern teológiai szakkönyvtár építése, szolgáltatása. Könyvtárunk "országosan" szolgáltatja a csak itt megtalálható bencés vonatkozású anyagot, illetve muzeális gyűjteményt. A fentiekén kívül az oktatás-nevelés szolgálatában a Bencés Gimnázium és Szent Gellért Kollégium önálló könyvtárai mellett "háttérintézményként" is működünk.

- Milyen volt a pannonhalmi könyvtár 1990-ben, amikor elkezdte ott dolgozni és milyen változások történtek az azóta eltelt időben?

- Ha egy könyvtárról - bármilyen könyvtárról - beszélünk, a következő jellemzőkről kell szólnunk: a gyűjtemény nagysága, jellege, állapota, elhelyezése, feldolgozottsága, szolgáltatása, személyi feltételei.

A pannonhalmi könyvtár mintegy négyszázezer kötetes gyűjteménye évszázadok során tudatos szerzeményezéssel és ajándékozással alakult ki. A teológiai szakkönyvtár meghatározott és átgondolt gyűjtőkörének megfelelő gyarapítást 1950 után azonban nem lehetett megvalósítani. Egyrészt mert Magyarországon nem jelent meg teológiai szakirodalom, másrészt külföldről sem lehetett azokat a vassüggöny miatt áthozni. A '90-es években ez

lassan megváltozott, az idegen nyelvű szakirodalom beszerzése is lehetségessé vált, most azonban a könyvtár anyagi lehetőségei voltak szűkösek. Szerencsére sok külföldi teológiai folyóiratot kaptunk ajándékba.

A gyűjtemény országosan jelentős és keresett részei a védett könyvgyűjteményen (kódexek, ősnymtatványok, antikvák, RMK gyűjtemény) kívül a Benedictina (minden bencés vonatkozású anyag, a könyvtár "helyismereti gyűjteménye", a Jesuitica (jezsuita vonatkozású anyag). A muzeális állomány számontartott és ismert volt a "régikönyvesek" körében. A rendszerváltozás után, amikor már lehetett és - tudományos karrier szempontjából - érdemes is volt egyházi-vallásos témát választani, megszorodott a könyvtárat felkereső tudományos kutatók, doktori iskolát végzők, szakdolgozók száma. A könyvtárhasználók számát növelte a nyilvános státus vállalása. A körülbelül hetven magyarországi egyházi könyvtár közül 29 szerepel a nyilvános könyvtárak jegyzékén.

A könyvtár állományát gyűjteményrészenként kötet- és speciális, a szabványméretnél nagyobb formátumú, más muzeális könyvtárakban is használt cédulakatalógusban, illetve a közismert szabvány katalóguscédulákból álló katalógusban dolgozták fel az egykori könyvtárosok. Az 1990-es évek második felében kezdődött el a számítógépes katalogizálás, először Orbis programmal, majd 2007-től Corvina integrált rendszerben folyik a feldolgozás.

A Főapátsági Könyvtár műemlék épületben működik, az épületegyüttes - benne a könyvtár - a nemzeti kulturális vagyon, sőt hivatalosan a világörökség része. Ebben a környezetben próbáltunk meg az 1990-es évektől egy, a XX-XXI. századi kihívásoknak, technikai feltételeknek és igényeknek megfelelő korszerű, közfeladatokat is ellátó könyvtárat működtetni. A könyvtár ma már a modern és folyamatosan megújuló technikai eszközök segítségével távhasználatban is elérhető és képes szolgáltatni.

Az állomány milyenségét, állapotát, feldolgozottságát, szolgáltatását nagymértékben befolyásolja, hogy milyen a személyi ellátottság. Ez a pannonhalmi könyvtárban bizony nem kielégítő.

- 1990-ben kezdtem el dolgozni. A következő években - a rendszerváltozás után vagyunk - sok változás történt a hazai könyvtáros életben. Mit lehetett ebből érzékelni egy egyházi könyvtárban, Pannonhalmán?

- A rendszerváltozás után még jó néhány év telt el, mire az egyházi könyvtárak is éledezni kezdtek 1950-től tartó kényszerű álmukból. Ahogy fentebb már említettem, erre a könyvtárcsoportra még a szakmabeliek is mint múzeumra tekintettek, nem mint működő, élő könyvtárra.

1990-ben jelent meg a vallásszabadságról szóló törvény, amely biztosította az egyház nyilvános tevékenységét kulturális területen. 1997-ben született meg a kulturális törvény, amely minden magyarországi könyvtárra, tehát az egyházi könyvtárakra is érvényes. 1997-ben jött létre a vatikáni megállapodás, amely - ugyan a mindenkori költségvetés függvényében, de - garantálta az egyházi könyvtárak anyagi támogatását. A '90-es évektől megnyíltak a pályázati lehetőségek az egyházi könyvtárak előtt. 2000 után az egyházi könyvtárak - köztük Pannonhalma is - vállalták a nyilvános státust, vagyis a közgyűjteményi feladatokat.

Közben a hazai könyvtári rendszerben változások történtek. A pannonhalmi könyvtár megpróbálta megtalálni a helyét a modern könyvtári hálózatban, megkísérelte behozni évtizedes lemaradásait, és a megváltozott könyvtárhasználói igényeknek megfelelően, korszerű technikai feltételek között kezdett működni.

A '90-es évek közepétől az Egyházi Könyvtárak Egyesülete létrejöttével megteremtődött a hazai egyházi könyvtárak érdekképviselete. A hazai könyvtárügyön belül már egyházi könyvtárügyről is beszélni kellett. A pannonhalmi könyvtár - mint a legrégebbi hazai

könyvtár, állománya nagysága, milyensége, és mert korlátozottan nyilvánosan 1950 után is működött - egyféle szellemi kiindulópontja, központja és meghatározója lett a változásoknak.

- Pannonhalmi munkád mellett az elmúlt húsz évben az egyházi könyvtárak ügyét országosan is gondoztad: 1999-től az Egyházi Könyvtárak Egyesülése titkára, 2004 és 2007 között elnöke voltál, 2000-től 2009-ig az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ referenseként is dolgoztál, 2006 óta vezeted az egyházi könyvtárak szakfelügyeletét. Te találtad meg ezeket a feladatokat vagy a feladatok találtak meg téged?

- A feladatok találtak meg engem. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének a pannonhalmi könyvtár kezdettől fogva a tagja volt, Pannonhalmi "adta" az első elnököt, így a bíróság által bejegyzett hivatalos székhely (OSZK) mellett egyféle szellemi központja lett a szervezetnek. Az egyesület tevékenységét kezdettől fogva figyelemmel kísértem, az első években szó szerint megfigyelőként, majd titkárként, aztán elnökként kapcsolódtam be a szervezet munkájába. Közben az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ könyvtári referenseként is dolgoztam. A minden felekezeti könyvtárat tömörítő ökumenikus egyesülés "nagyobb halmaz", a katolikus könyvtárak annak egy részét alkotják csupán, ezért a kétféle munka összefonódott, az évek múltával egyre szétválaszthatatlanabbul.

Magyarország legrégebbi könyvtárában dolgozva, egyesületi és a gyűjteményi központban végzett munkám által észrevétlenül kerültem bele az országos könyvtáros szakmai életbe. A munka nem volt könnyű, mert láttam a kihívásokat, amelyek az egyházi könyvtárak előtt álltak, felismertem a feladatokat, amelyek a magyar könyvtáros szakma megújulásával folyamatosan szaporodtak, hamarosan jól megismertem az egyházi könyvtárakat és könyvtárosokat.

Szép eredmény, hogy napjainkra az egyházi könyvtárak - ahogy Illyés Gyula mondja ugyan magyar nyelvünkről - "figyelemre, bőlintásra becsültek" lettek a szakma, az állami döntéshozó intézmények és talán a potenciális könyvtárhasználók előtt is. Önbecsülést adó és mások megbecsülését kiváltó eredményt jelentett, hogy társszervezetként fogadták az egyesületet a könyvtáros szakmai szervezetek, hogy "számolnak velünk" a társadalmi-politikai döntéshozók, hogy többször sikerült anyagi többlettámogatást szereznünk az egyházi könyvtárak számára, hogy intézményeink több országos programban vettek részt, és maguk is szerveztek nemcsak egyházi könyvtárosok érdeklődésére számító szakmai napokat.

- Mit jelent számodra az olvasás?

- Az olvasás olyan mindennapos tevékenység, mint hogy járni tudok, még akkor is, ha ezt másként tanulja az ember, mint ahogy járni tanul. Az olvasni tudás olyan magától értetődő, mint hogy fel tudom emelni a kezem, lélegzem. Néha eszembe jut, hogy vajon el tudnám-e viselni és főleg hogyan tudnám elviselni, ha elveszteném a látásomat. Az egyik legnagyobb próbatételnek érzem. Nincs olyan nap, hogy ne olvasnék, akárcsak néhány sort, elalvás előtt. Ezt saját "gyönyörűségemre" teszem, de "könyves ember" lévén az írás-olvasás és az olvasottak-tanultak közvetítése "mindennapi munkám-kenyerem" is.

- Köszönöm a beszélgetést!